

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

פסחים ס"א עמוד א'

במשנה, שחטו שלא לאוכליו וכו', ולטמאים פסול.

[א]. לעיל (דף ס. אות ב-ה) הארכנו בס"ד בביאור דברי רש"י ב'שלא לאוכליו' דהיו רק זקנים וחולים, וקו' התוס' עליו דבכה"ג הזבח במילא פסול אף בסתמא שאין לו אוכלין. ותלינו זאת בפלוגתא דרברוותא, דאם נאכל בשר הפסח ע"י אחר, דינו כשלמים ולא נפסל, אך אינו מקיים מצות קרבן פסח, ולכך לא יפסל הקרבן בסתמא, אא"כ שחטו לאותם מנויים בלבד, דאז הוי גזה"כ שאחרים אסורים לאכלו [וכבר היבו אותי על קדקדי מכמה ת"ח ששלחו לי, דזהו דבר רחוק מאוד לומר שרש"י כיון לשי' הר"ש שיש חולקים אם זה בכלל כוונתו].
ואכתוב עוד דבר שנתחדש לי בזה כעת בס"ד בביאור דברי רש"י והוא על זה הדרך הנ"ל אך ביותר פשוט ויותר מוכח, דהנה בגמ' זבחים (כ"ב:) איתא "טמא פסול, אמרו זקני דרום לא שנו אלא טמא שרץ, אבל טמא מת מתוך שמרצה בציבור מרצה נמי ביחיד". ובגמ' פריך כמה קושיות עליהם, עד דתקע להו ריש לקיש שלא כדבריהם, ואחד הקושיות הוא מקרבן פסח שפסול בשחטו לטמא מת, ומשני דזקני דרום סברי שמותר לשחוט לטמא מת אף שלא יוכל לאכול הקרבן פסח. ופריך (כ"ג.) "והא לפי אכלו", ומשני "למצוה". ופריך "ולעכו"ב לא, והתניא במכסת נפשות מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנוייו, שחטו שלא למנוייו יכול יהא כעובר על המצוה, ת"ל תכוסו, הכתוב שנה עליו לעכ"ב, ואיתקש אוכלין למנויין" ומשני "זקני דרום לא מקשי". והיינו שזקני דרום מסכימים לדרשה של מנוייו שמוכח מקרא, אך לא מקשי שהפסח שנשחט שלא לשם אוכליו יהיה פסול.
הרי שיש לנו כבר שיטה ברורה של תנאים, שפליגי על משנתנו, וסוברים דהפסח שלא למנוייו פסול, אך שלא לאוכליו הוא כשר. וכתבו התוס' (שם ד"ה זקני דרום לא מקשי) "וזקני דרום תנאי הוו ופליגי אמתני' דתמיד נשחט (שם פסחים) דתנן השוחט לערלים ולטמאים פסול".

[ב]. והנה הרמב"ם (פ"ב מב"מ ה"ב) כתב שטמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר, וכתב הכסף משנה שם שמקורו מסוגיית דזבחים הנ"ל, שזקני דרום התירו רק בדיעבד בכל הטמאים, והלכה כריש לקיש שנחלק עליהם, והבין שנחלק עליהם בכל הקרבנות, ונמצא שאפילו בדיעבד אין מקריבין על כל הטמאים בכל הקרבנות, ואין זה דין מדיני הפסח אלא דין בכל הקרבנות שאינם קרבים על טמאים.
אמנם הקשו המנחת חנוך (מצוה קס"ח, ג') והקרן אורה (ד"ר ס"ב:) שהרי מכל קושיות הגמרא שם בזבחים מוכח כי רק בפסח נאמר שטמא מת אינו משלח קרבנותיו ונדחה לפסח שני משום שמתחילתו בא לאכילה, אבל לגבי שאר קרבנות שנינו (להלן ס"ב.) שערל וטמא משלחין קרבנותיהם. ולכן נקטו שבטמא מת התחדש דין מיוחד כמו שמצינו במועד קטן (ט"ו:) דדרשינן "ביום בואו" בזמן שראוי לביאה מביאין עליו, ולפיכך טמא מת אינו משלח קרבנותיו כשאר טמאים, ופסולו עליו אפילו אחר שטבל, כי נקרא עדיין "טמא מת" ואינו ראוי להקריב קרבן, ואינו כטמא שרץ שפסולו משום שאינו ראוי לאכילה. וכשטבל נחשב ראוי כי רק בטמא מת התחדש שדינו תלוי בשם טומאתו שנשאר עליו גם אחר טבילה. ע"ע בביאור בדרך זה, במנחת ברוך (זבחים כ"ג.) ובחינוכי הגר"ח (פ"ו מק"פ ה"א), ובדרך קצת אחר באור שמח (פ"ד מב"מ ה"ב) וכע"ז בגבורת ארי (יומא ו:) שרק בטמא מת הקרבן פסח פסול אף בדיעבד, אך באבל ומצורע כתב הרמב"ם (שם ה"א) שאין משלחין קרבנותיהם, ואילו לגבי טמא מת (שם י"ב) כתב שאין מקריבים עליו קרבן כלל, ומשמע שבדיעבד אם הקריבו עליהם ירצה, אף שלא יכולים לאכלו, עיי"ש.
וכיון שבספיקא תליא מילתא, במה נחלקו ר"ל וזקני דרום, דאכתי י"ל שר"ל הודה לזקני דרום בשאר טמאים שכשרה השחיטה בדיעבד אף שאינם נאכלים, [ואף אי נימא כהכס"מ דר"ל נחלק בכל הטמאים, עדיין איבא שי' זקני דרום שפסח שנשחט ואין עליו אוכלין כלל לא נפסל בזה, אך כששחטו לשם מנוייו שאינם יכולים לאכלו, דבפסול שלא לשם מנוייו גם זקני דרום מודי דפסול (זה עדיין מסופק לי דאולי חשבינן החולה והזקן למנויין ורק לא אוכליו, לכן הקפתי בסוגריים) וזו"ק] ולכך נקט רש"י אופן שבו השחיטה פסולה גם לשיטתם, ודו"ק.

במשנה, שחטו וכו' לערלים ולטמאים פסול.

[ג]. נחלקו רש"י ור"ת איזה ערל אסור באכילת פסח ותרומה, שיטת רש"י (פסחים כ"ח: צ"ו. יבמות ע"ז. ט"ז), דערל דאסור בפסח ותרומה היינו במתו אחיו מחמת מילה, אף שהוא אנוס, ושיטת ר"ת (חגיגה ד: ד"ה דמרבח, זבחים כ"ב: תוד"ה ערל, ורשב"א וריטב"א יבמות ע"ז. ד"ה הערל) דמתו אחיו מחמת מילה לא הוי ערל דאינו בכלל החיוב, וערל הוא מי שבריא ולא מל מחמת צער המילה, וכ"ש מומר רשע שלהכעיס אינו מל, עיי"ש.
וכתב היראים (סימן נ"ז): "ערל בפסח, הזהיר יוצרנו בפרשת בא שלא יאכל ערל בפסח, דכתיב וכל ערל לא יאכל בו. ושמעתי שרבותי הלוקים בדבר, יש מפרשים (רש"י) שערל שמתו אחיו מחמת מילה הוי ערל ואסור בפסח, והיינו דתנן (יבמות ע"ז) הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה ותרומה מפסח ילפינן בגמרא, א"כ ערל דפסח כערל דתנן התם. [לכאן צ"ל כאן: ויש מפרשים] ובגמרא אמרינן התם ערלות שלא בזמנה דהיינו קודם שמיני לא מעכבא וטעמא דכתיב המול לו כל זכר והאי לאו בר מילה הוא, וערל שמתו אחיו מחמת מילה נמי לאו בר מילה הוא, ורואה אני לשון ראשון, וראיה לדבר, דאמרינן בשבת ירושלמי בפ' ר"א אומר, אם לא הביא כלי, שמואל אמר אחזתו חמה נותנים לו שלשים יום, אותם ל' יום מהו לסוכו שמן של תרומה, ושמעיניה מן הדא הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה והאי ערל הוא. ר' אחא בשם ר' תנחום בר חייה אומר אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן, וכל ז' ימים מותר לסוכו שמן של תרומה. ותניא כל ל' יום אסור לאכילת תרומה ולסוכו שמן של תרומה, למדנו שאין ללמוד ערלות לאחר שמיני אעפ"י שאינה במרד מערלות קודם שמיני. ועוד ראיה דתניא (יבמות ע"ב.) טומטום אינו אוכל בתרומה וטעמא דשמא ערל הוא, וזה אינו מחמת מרד, דאין לומר דחשבינן ליה לומר מרד שהיה לו להקריע ולמול אם ימצא זכר" עכ"ד. ועי' בתוס' (יבמות ע"ז. ד"ה הערל) שהסכימו לכל הקושיות כי הם הביאו אותם כראיות לשיטת רש"י, מלבד הדיוק בירושלמי שע"ז השיבו שהוא חולק עם הבבלי, עיי"ש.

[ד]. והנה בשו"ת צמח צדק (ליובאוויטש, י"ד סי' שמ"ו) חקר מה הנפק"מ בין מי שאינו מצווה ועושה, דרב שכרו אם עושה, ולרב יוסף אף יותר מהמצווה ועושה, ומאידך נפסק בשו"ע בהל' סוכה (סו"ס תרל"ט) דהפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט. ומחלק, דפטור מן הדבר הוא כעת, אך לאחר זמן יתחייב

ביאורים ומילואים - על סדר ההדף היומני

שוב, ולכן נקרא הדיוט שעושהו בעת שאינו חייב כי כעת אינו בכלל אותה מצוה, אך אינו מצווה ועושה, הוא בדבר שמעולם ולעולם לא יתחייב בו, כגון אשה ועבד או סומא, וכיון שלעולם לא יתחייב הרי שלעולם יתבטל ממעשה מצוה זו, ולכך שכרו הרבה שמתאמץ לעשותו.

וכתב שם כמה נפק"מ בהלכות היוצא מזה, ואחד מהם אי מתו אחיו מחמת מילה יהיה חייב למול עצמו לכשיגדל, דאי אמרינן שהוא פטור מן הדבר, והיינו שהוא בר חיובא שעל דרך המקרה כעת אינו יכול למול, אך חיובא רמיא עליה, אז בכל עת הוא ערל בר חיובא למול, שממתינן שאר'י דרביע עליה יסור ויוכל למול. אך א"א שהוא בגדר של אינו מצווה, אז אין עליו יותר חיוב כלל למול, ואינו ערל, ורב שכרו אם יכניס עצמו לחיוב זה וימול את עצמו לכשיתחזק (עי' רמב"ם ספ"א ממילה, ושו"ע י"ד רס"ג ס"ב), אך זה מדין אינו מצווה ועושה, עכתו"ד.

ולכאורה הא גופא יש לתלות במחלו' רש"י ור"ת, דהלא גם לרש"י מתו אחיו מחמת מילה הוא אנוס, ורש"י ור"ת לא נחלקו אם נקרא אנוס או לא, דזהו המציאות שאינו מל מחמת אנוסו, אלא דלרש"י הוא בגדר אנוס **הפטור מן הדבר**, ולכך הוא בר חיובא בכל עת, ולמעשה הוא ערל, אמנם לכשיגדל ויתחזק יהיה חייב למול עצמו, וכיון שכן עד אז הוא ערל לכל דבריו, ולר"ת הוא בגדר אינו מצווה, ולכך אינו בר חיובא כלל במצות המילה לעולם, ואף אם ימול עצמו לכשיתחזק, זהו ממידת חסידות של אינו מצוה ועושה, ולכך אין דינו כערל.

ה. ויש לי בס"ד דיוק **ברשב"א** (בבמות ע. ד"ה הערל וכו') הנוטה לדברינו הנ"ל, והוא גבי כהן ערל שאינו אוכל בתרומה, אך עבדיו אוכלים בתרומה, וכתב וז"ל: "ואי קשיא לך מדאמר'י לך בריש פרק אלמנה לכה"ג (שם ס"ו.) כל האוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל, ואקשינן ולא, והא ערל וכל הטמאין שאין אוכלין ומאכילין, ופרקינן התם פומייהו הוא דכאיב להו כלומר עומדין הן לאכול לכשיבריאו, ואי בערל שמתו אחיו מחמת מילה לעולם לאו **בר מימהל הוא**, איכא למימר דאף הוא לכשיתחזק ויבלע בו דמו או שיתחלפו סימניו בר מימהל הוא כמעשה דר' נתן דאמר לה המתני לי עד שיבלע בו דמו. ורבינו תם ז"ל מפרש ערל שלא מל מחמת פחד מיתה שראה אחרים שמתו מחמת מילה אי נמי שמת אחד מאחיו מחמת מילה והרי זה כמו **אנוס ומ"מ בר מימהל הוא**, אבל היכא דמתו אחיו מחמת מילה **דמדינא לא מהיל** הרי זה אוכל דערלות שלא בזמנה היא ואינה מעכבת".

ולכאורה יש לדייק בדבריו, דאם מת רק אחד מאחיו מחמת מילה, ורואים בו סימני סכנה, הרי בוודאי אסור למולו, והוא אנוס - כדכתב הרשב"א בתוך דבריו ר"ת, אך בוודאי יהיה דינו כערל אף לר"ת ואינו אוכל בתרומה ובפסח כיון "דמכל מקום בר מימהל הוא", ולכאורה מה בין אנוס זה שדינו כערל, להיכא שמתו **ב' אחיו** מחמת מילה, והוא אנוס, דאז לר"ת אינו ערל כיון "דמדינא לא מהיל", והלא גם הכא כתב הרשב"א לעיל בדברי רש"י, לכשיתחזק ויבלע דמו בר מימהל הוא. ולכאורה כד נדייק בדברי הרשב"א, יראה דזהו גופיה מחלוקת רש"י ור"ת, והיינו דלכו"ע באנוס שאחריו עדיין יש חובת מילה, הוא ערל, ולר"ת זה במת אח אחד מחמת מילה, ולרש"י אף כשמתו אחיו, **ולכך דינו כערל**, אמנם לר"ת כשמתו אחיו מחמת מילה, לאו בר מימהל הוא דלא רמיא עליה יותר חיובא, ואף לכשיתחזק, אין זה אלא מהיות טוב וכאינו מצוה ועושה.

ועי' בשו"ת **חתם סופר** (יו"ד ח"ב סי' רמ"ה), ובתשו' **חידושי הרי"ם** (יו"ד סי' ט"ו) שנחלקו בפשט דברי הרשב"א, ולהחת"ס ס"ל לרשב"א דלרש"י **חייב** למול לכשיגדל, ואז יש מקום לחילוקינו וביאורינו הנ"ל, ולהחיה"ר גם לרשב"א אין זה בגדר חובה, ולפי"ז אין דברינו קיימין דאף לרש"י אינו חייב. אמנם עי' בתשו' **אבני נזר** (יו"ד סי' פ"ו) דהעמיד בתימה גדולה דברי החיה"ר, [וכבר הארכנו בזה במק"א, ואכמל"ש. אמנם שו"ר בשו"ת שו"ת **שואל ומשיב** (מהדו"ק ח"א סי' רל"ח) דאף הוא חולק בזה על החת"ס וס"ל כהחיה"ר, אך הוא לא מדייק בדברי הרשב"א שזכתנו, אלא בדברי התוס', אז אין זה נפק"מ לדיוק ברשב"א].

ו. כל זה הדרך הוא לדרכו של הצמח צדק דמחלק בין פטור מן הדבר כעת **שעדיין מחוייב בדבר**, לבין אינו מצווה ועושה שלעולם לא יהיה מחוייב בדבר. אמנם **הבן איש חי** (שו"ת ובפעלים ח"א יו"ד סי' נ"ה) ס"ל דאף פטור מן הדבר וכעת אינו מחוייב כלל בדבר, הוא דן בשאלה מעניינת, ואף שאינו ענין לסוגיין אך מחמת הענין שבה שלא ראיתי עוד מי שידון בזה, הארכתי להעתיק תורף דבריו: "מה שאמר רשב"י באדרא (האזינו דף רפ"ח ע"ב) כל ימי לא בטילנא תלת סעודתי דשבתא והלא היה במערה י"ג שנה, **ומאכלו חרובין בלבד**, וסעודות שבת צריך פת, ואיך אומר לא בטילנא [וכו']]. הוא היה אנוס מסכנת מות מהקיסר, ואז הוא פטור מכל אותם המצות דלא היה אפשר לו לקיימם באותם הימים ולא נחשב על זה ביטול, ולא יקרא עליהם שם ביטול [וכו']]. ודמו אותם הימים שהיה עודנו קטן בן שנה ושנתים ושלש או ארבע, דודאי לא היה מקיים ג' סעודות, ואיך אומר כל ימי, **אלא הכונה על ימים שהוא חייב בהם**, וכל אותם הימים שהיה במערה שאין מצוי לו פת ומצה וסוכה ולולב **אין חייב בכל אלה**, ולכן אין העדרם נחשב בכלל ביטול, ולא אמר כל ימי לא בטילנא אלא על זמן שהוא יושב בביתו, שחל עליו חיוב ג' סעודות".

וא"כ הבא"ח סבר דלא כהצ"צ הנ"ל, דאף מי שפטור מן הדבר כעת, אינו בר חיובא כלל, אף שאח"כ יתחייב, ולפי"ז אין נפק"מ בין פטור מן הדבר ואינו מצוה ועושה, ולדבריו לא נוכל לומר הביאור הנ"ל במחלוק' רש"י ור"ת.

ז. ובס"ד יש לי קצת ראייה לדרכו של הצמח צדק דפטור מן הדבר **נקרא מחוייב**, ולא כדכתב הרב פעלים שגם פטור מן הדבר מיקרי אינו מחוייב כלל, דהנה הבא"ח מדמה פטור מן הדבר דאינו מחוייב כלל, למחלל שבת משום פיקוח נפש, דלא הוי חילול שבת דהוא **פטור**, עיי"ש, **והתרומת הדשן** (סי' ק"ה) שאל, לפי טעם סמ"ג [דשבת לאו זמן תפילין] מכה שני עדים [ברית קודש ושבת קודש], מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת או לא. נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה [וכו'] עיי"ש [ועי' בברכ"י סוף הל' מילה דנוטה שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת]. ולכאורה למה לא שאל התרוה"ד בפשיטות על מי שחילל שבת מחמת פיקוח נפש, אי יניח תפילין **באותה השבת**, [ואין לומר דכך נשאל וה"נ יהיה השאלה גבי מי שחילל שבת מחמת פיקוח נפש, דהלא ידועים דברי **הש"ך** (יו"ד סי' קצ"ו ס"ק ב') וכ"כ **החיד"א** (שה"ג חלק א' אות ת"ב) דהתרוה"ד כתב מעצמו השאלות, והש"ך שם מדייק דשאל רק כן, ולא באופן אחר, אז ליכא שאלה באופן אחר]. אלא חזינן תרתי מזה, האחד שפטור מן הדבר עדיין מחוייב בדבר, והוי השבת אות בעבורו, והשני דמתו אחיו מחמת מילה הוא אינו בגדר פטור מן הדבר, אלא בגדר אחר, וקרוב לומר כדכתב הצ"צ שאינו מצווה, ודו"ק. [שוב התבוננת, דהנה **הלקט יושר** (ח"א או"ח ענין ב, ט') כותב ששאל לרבו ענין כזה על מתו אחיו מחמת מילה גבי תפילין בשבת, אז אולי בזה השאלה לא יהיה כללא דהש"ך, כי חזינן דהיה שאלה כזו בדווקא, ודו"ק].

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

והיאך יפרנס הצמח צדק מאמר דרשב"י, הלא רק היה פטור מן הדבר, וחייב בג' סעודות, והיאך קאמר אנפשיה דמעולם לא ביטל. ולכאורה ובפשטות כוונת מאמר רשב"י הוא ע"פ מש"כ המגן אברהם (ס' תמ"ד סק"ב) גבי ס"ג בשבת ערב פסח, וכתב בשם השל"ה הק' בשם הזוה"ק (פר' אמור דף צ"ד): שאפשר לקיימם סעודת שבת ע"י דברי תורה, [ובאמת בזה"ק שם אי' ע"י מעשה מרכבה], וי"ל דבזה קיים רשב"י סעודות שבת במערה.

דף ס"א עמוד ב'

בגמ', שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה, רח"א פסול, רבה אמר כשר וכו'.

ח]. **התוס'** (עמוד א' ד"ה ושחטו) פירשו שמה שאמר רב חסדא "יש מחשבת ערלים בזריקה" כונתו בשוחט במחשבה שיזרוק את הדם בשביל ערלים, וכן משמעות דברי רש"י (לקמן ד"ה מאי זאת), אבל אם זרק את הדם בשביל ערלים לדברי הכל אינו פסול.

אמנם רבינו חננאל מבאר "יש מחשבת ערלים בזריקה" היינו בזורק את הדם וחשב בשעת הזריקה על מנת שיתכפרו בו ערלים. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מק"פ ה"ו). ולדבריהם השוחט על מנת לזרוק את דמו בשביל שיתכפרו בו ערלים זה תלוי בדין הזורק וחשב בשעת הזריקה לשם ערלים, ובשניהם נחלקו רב חסדא ורבה.

ט]. ולהלכה פסק הרמב"ם (שם) "שחט למולין וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן", והיינו דפסק כרב חסדא דבזריקה אפי' מקצת ערלה נמי פסלה. והשיג הראב"ד "א"א הא דלא כהלכתא, דרב אשי שהוא בתרא קא פסיק מקצת ערלה לא פסלה לא שנא בשחיטה לא שנא בזריקה". והיינו שהוא אף לשם מולים.

ובביאור שי' הרמב"ם כתב מהר"י קורקוס (שם) דהרמב"ם הוכיח דאתקפתא דרב אשי לאו אליבא דהלכתא הוא, דהרי בנדון זה אם "כל" משמעותו הכל או כלשהו נחלקו ר' יהודה ורבנן בהכהו בעשר מקלות אי כל הנפש או כל דהו נפש, וכן נחלקו גם ר' יהודה ורבנן בריש בכורות (א) בכל בכור אם עד דאיכא כולי' בכור בישראל, ולר' יהודה סגי בכל דהו בכור בישראל, וכמו שהעירו כבר בתוס' בסוגיין, הרי דלרבנן כל משמעותו הכל ולא כל דהו, ולכן פסק הרמב"ם שפיר דבמחשבת מולים וערלים פסול דבעינן כולו לשם מולים. ואתקפתא דרב אשי אינו רק בדרך דלמא עיי"ש.

וכתב במקדש דוד (קדשים בסוה"ס קונטרס מעניני קדשים ס' ד' סוסק"א) דשייך הך דינא דרב אשי גם אליבא דאמת, כגון שהיו ערלים שלא היו ראויים לאכילה ג"כ, כגון שהי' זקן או חולה, דמצד שינוי בעלים א"א לפוסלו דהרי אינן מחוייבין כפרה דאין ראויין לאכילה ואין בידן לתקן עצמן. ומשום הפסול המיוחד שישנו בפסח דמחשבת ערלים פוסלת, בזה י"ל דמקצת ערלה אינה פוסלת.

י]. רש"י פ' בסוגיין דהיינו שיתכפרו בו ערלים בזריקה "מנויין או שאינן מנויין". והתוס' (שם) כתבו דלא כרש"י, אלא דאיירי דוקא במנויין, דבאינן מנויין פשיטא דפסול דהוי שינוי בעלים, והיינו דסברי דאף בערלים שאינן מנויין נמי פשיטא דפסול, ורק דאיירי במנויין.

החזון איש (מועד ס' קכ"ד לדף ס"ב) הקשה, היאך הכשיר רבה שוחט למהולים על מנת שיתכפרו בו ערלים, והלא אם הערלים אינם מנויין, אז כל מלאכת הזריקה נעשתה בשביל אינן מנויין, שהוא פסול בלאו הכי, אף ללא פסול הערלות. וחידש החזון"א, דצ"ל דלא מפסל משום שלא למנויין אלא בראויין למנין. ורוצה לבאר דזה פלוגתת רב חסדא ורבה, דלרב חסדא ערל מיקרי בר חיובא, ולכך פסול משום שלא למנויין.

שוב כתב, דאפשר דמודה רב חסדא בזה דכשר, ולא אמרינן בזה הואיל ואי בעי מהיל, דדוקא לענין שיפסל מחמת שינוי בעלים דבעינן שיהיה מחוייב כפרה כמותו, בזה סובר רב חסדא דמהני מה דאי בעי מהיל דעיי"ז חשיב מחוייב כפרה כמותו, וחל בו פסול דשלא לבעליו. אבל לענין שלא למנויין דבעינן שיהיה ראוי להמנות, אפשר דלא מהני מה דאי בעי מהיל, אלא דכיון דעכשיו דלא מהיל אינו ראוי להמנות אין בו פסול דשלא למנויין, ולכן בשחט לערלים שאין מנויין לא הוי חסרון דשלא למנויין ולכו"ע כשר, עיי"ש. ולפי"ז צריך לבאר דסוגיין מיירי שהיו הערלין מנויין על הקרבן, ואולי אפילו היה בכונתם להימהל עוד קודם הערב, וכדאמרן להלן, וזה החידוש של ר"ח שאעפ"כ פסול.

יא]. והנה התוס' (ד"ה שחטו למולין וכו') כתבו: "ורייב"א פירש, דדוקא נקט ע"מ שיתכפרו שחיטתו להתכפר בו ערלים, אבל אם לא חיטב להתכפר, אלא חיטב לזרוק להאכיל הבשר לערלים, אפי' רב חסדא מודה דכשר, דלא שייך בזריקה מחשבת פסול דאכילה אלא פסול דכפרה".

וביאר בחי' הגרי"ז הלוי (פ"ב מקרבן פסח ה"ו) דאין כונת הרייב"א שחשב על עצם מעשה האכילה ממש של הערלים והטמאים, דזה ודאי דאין זה לא מעלה ולא מוריד כלל בדין מחשבת שלא לאוכליו ושלא למנויין, דהא מחשבת מנויין ואוכליו הוי לענין שהפסח יהא נשחט ונקרב עבורם. אלא דכונתו דהא בדין קרבן פסח נתחדש עוד דין בעלים יותר משאר קרבנות, דבשאר קרבנות הוי דין הבעלים רק שיהיה שלו לכפרה, אבל בפסח, מלבד הדין בעלים של כפרה, בעינן ג"כ שיהיה שלו בקנין ממון, שיהיה הוא הבעלים שלו לענין אכילה, דזה הדין דילפינן מקרא דתכוסו. וזהו כונת הרייב"א שכתב לחלק בין חשב להתכפר ובין חשב להאכיל, דהיינו דמחשבות אלו דשלא למנויין ושלא לאוכליו, הוי רק בדין בעלים של כפרה, ולא בדין בעלים של אכילה, דאם חשב לזרוק להאכיל הבשר לערלים, [והיינו שאלו יהיו הבעלים לענין אכילה], אינו פסול, אבל לא דכונתו דחיטב על עצם מעשה אכילה, דזה ודאי אינו כלום.

וכתב עוד שם דזהו החילוק בין שינוי בעלים האמורה בכל הקרבנות, שאינו פסול רק בזריקה או בשוחט ע"מ לזרוק, ובין מחשבת שלא למנויין האמורה רק בפסח, שאינו פסול רק בשחיטה, משום דדין שינוי בעלים עיקר דינו תלוי בדין בעלים של כפרה, דזהו בזריקה, משא"כ דין מחשבת שלא למנויין, דיסודו הוא שם בעלים של אכילה, זה הוי בשחיטה ולא בזריקה, בזה חידש הרייב"א דגם במחשבת שלא לאוכליו עצמה איכא חילוק דאם חיטב לזרוק להאכיל שלא לאוכליו ר"ל שהם יהיו הבעלים לענין אכילה, לכו"ע אין מחשבת אוכלין בזריקה, דבזריקה לא שייך פסול דאכילה רק פסול דכפרה. אבל אם חיטב שיתכפרו בה ערלים בזריקה, דהיינו שהערלים יהיו הבעלים לענין כפרה, בזה הוא דנחלקו רבה ורב חסדא, עעו"ש.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"ג: rabinoviz@gmail.com